

En hel värld - i tusen år - i en bok. Recension av Felipe Fernández-Armesto, *Millennium* (Stockholm: Forum, 1996)

Av Peter Aronsson, docent i historia

[Länk till presentation av Peter Aronsson](#)

Postmoderna skeptiker säger att en sån historia inte längre kan skrivas. Källkritiska historiker avstår inför uppgiftens väldighet.

Ändå finns det ett sånt sug efter den stora berättelsen, från de tidiga skapelsemyterna om jordens och människans tillkomst till dagens utsändningar från CNNs World news. Vi finns och vi är människor på en planet - alltså måste vi ha en gemensam historia. Och historien om oss skiftar framför allt med vilka författaren menar 'oss' vara idag. Ett marginaliserat västerland och kristenhet på dekis kräver sina världshistoriker.

Det originella i Felipe Fernández-Armestos skildring är inte att han uppvärderar andra kulturer än den västerländska. Sedan de stora upptäckterna på 1500-talet har västerlandet pendlat mellan att bruka andra civilisationer både för beundran av den ädle vilden och skräckvisioner av de brutala Andra.

Själva begreppet 'civilisation' som nivån mellan soldaten, vardagen och hela världen har nyttjats flitigt och förknippas här som så ofta med överlägsen initiativkraft, ståtliga byggnader, kommers och framför allt militär maktutövning. Fernández betonar kanske mer än andra hur sent under 1700-talet Västerlandets överhöghet etablerades, hur länge vi var barbarer som med nöd och näppe tolererades i utkanterna av de asiatiska världena - och hur snabbt kalaset tog slut. För slut är det. Det är bara ett par århundraden av millenniet som med rätta kan tillskrivas västerländsk dominans och Asien har redan återtagit initiativet.

Åtminstone är det den bild Armesto låter de galaktiska världshistorikerna ge från sin tänkta extra-terrestiala framtid: korsfararna försvinner som 'loppbett på Islams hud' och västs århundraden framstår, säger Armesto, som en 'blip på dataskärmen i ett av islam dominerat millennium'.

Uppfriskande är idén att fokusera på marginalerna, civilisationernas provostenar. Det portugisiska väldets skröplighet speglas i en rapport från ett fort bortom Hormuzsundet år 1594. Sju portugiser ska eskortera handelsmän, bestraffa rövare och behärska befolkningen. De ber inte om mer ammunition, det inser de vore förmätet - bara om lite pilar till bågarna och opium till manskapet i brevet hem - som för övrigt aldrig kom fram, uppsnappat som det blev av konkurrerande engelska smyghandlare.

Greppet är friskt som en sorts underifrånlimtar från imperiernas oglamorösa vardag. Svårigheten är att de bilderna spelar mot en gängse världshistorisk berättelse som läsaren förutsätts känna till - och ha tröttnat på. Om det inte är så kan strömmen av platser, epoker och människor bli bedövande och läsaren riskerar att falla ur berättelsen trots det energiska och bärkraftiga språket.

Men om man vill få ett lätt bakåtlutat grepp om världen från sin fåtölj, en konservativt lätt resignerad hemkänsla i det slutande andra millenniet, med glimtar från världens 'periferier' skrivna av en stilistiskt driven och infallsrik författare, kryddad med en del spådomar rätt in i den osäkra framtiden, - ja då är Millennium boken du söker.

 (Sänd i SR, P1, Kulturradion, 1997-04-07)